

Förslag till åtgärder för utveckling av lokalt anpassad samförvaltning av naturresurser

---

En sammanställning av förslag som framkom under konferensen Lokal förvaltning av naturresurser i riksdagen den 20 maj 2015

Arbetsgrupp bestående av: Terese Bengard och Ylva Lundkvist Fridh (red.) - Hela Sverige ska leva, Staffan Bond – Inlandskommunerna, Håkan Tunón och Marie Kvarnström - Centrum för biologisk mångfald, Kristian Olofsson - Transtrands sockenförening, Leo Persson - Särna-Idre Sockenförening, Thomas Norrby - Sveriges lantbruksuniversitet, Laila Rehnfeldt – Sametinget och Jan Wärnbäck – Världsnaturfonden WWF

Innehåll: Arbetsgruppens inledning. Definition av begreppet lokal naturresursförvaltning. Sammanställning av förslag till utveckling av lokalt anpassad samförvaltning av naturresurser. De 10 punkterna från 2005 - med kommentarer från 2015.

Innehåll

Arbetsgruppens inledning: ”Ett inspel till förnyade insatser för samförvaltning”	2
Definition: Lokal naturresursförvaltning	4
Förslag till åtgärder för utveckling av lokalt anpassad samförvaltning av naturresurser.....	5
De tio punkterna från 2005 – med kommentarer från 2015	9

Arbetsgruppens inledning: ”Ett inspel till förnyade insatser för samförvaltning”

Idén till denna endagskonferens kom sig av att det var precis tio år sedan en konferens om lokal förvaltning hölls i riksdagen. Initiativet kom då från lokala utvecklingsgrupper som var med i Hela Sverige ska levas projekt Hållbara bygder. Den dåvarande miljöministern Lena Sommestad presenterade ett ambitiöst tiopunktsprogram för att främja lokal förvaltning; tio konkreta insatser i syfte att demokratisera naturvården och naturresursförvaltningen. Ett år senare redovisade miljödepartementet vad som åstadkommit så långt på ett föreningsmöte med Hela Sverige ska leva och några punkter kunde bockas av. Därefter har ingen motsvarande redovisning skett.

De organisationer som arrangerade årets konferens delade en känsla av att det förvisso hade hänt en hel del, men att utvecklingen mer eller mindre hade stannat av och att frågan om lokal förvaltning politiskt hade kallnat. Det kanske delvis går att förklara med att frågan om lokal förvaltning hamnat på flera myndigheters bord och därmed kan den naturligtvis även ha hamnat mellan olika stolar. Lokal förvaltning av naturresurser är inte bara en biologisk fråga för naturvården att skydda, eller inte skydda landområden eller arter. Det handlar i ännu högre grad om landsbygds politik, demokrati och hållbar utveckling! Detta framgick också av regeringens hållning när den på årets konferens representerades av såväl civilminister Ardalan Shekarabi som statssekreteraren Gunvor G. Ericson vid Miljö- och energidepartementet. Dessa frågor är också lika aktuella för Miljö- och energidepartementet, Näringsdepartementet och Finansdepartementet för att bara nämna några, vilket också medför att det är en mångfald av statliga verk som berörs av dem.

Nu har det alltså gått tio år och vad har hänt med den riktningssändring av naturresurspolitiken som lyftes fram 2005? Under årets konferens gav Peter Westman, som vid den förra konferensen arbetade på Miljödepartementet (numera på Världsnaturfonden), en bild av att det faktiskt har hänt rätt mycket. Det är helt riktigt att många initiativ utvecklades och slog ut i blom, om än med en eller annan barnsjukdom på vägen. Vi har hört om till exempel Kosterhavets nationalpark, Östra Vätternbranterna och den nya förvaltningsorganisationen för Världsarvet Laponia. Så visst finns det goda exempel, men samtidigt har andra lokala initiativ idag gått i graven när eldsjälarna har brunnit ut. Många av de exempel som lyfts fram var sådana som hade vind i seglen redan i samband med tiopunktsprogrammets lansering. Men hur många nya goda exempel har kommit till under den senaste femårsperioden? Och har vi några nya goda exempel på lokal förvaltning som är i sin linda? Hur är egentligen det politiska klimatet för lokal förvaltning idag? Finns det förutsättningar för några nya goda exempel eller ska vi fortsätta att framhålla de vi redan har, det vill säga något halvdussin eller kanske ett dussin områden?

Under konferensen fick deltagarna bland annat höra om den internationella utvecklingen på området och av Johan Bodegårds föredrag framgick att mycket har hänt internationellt som dock inte har inkluderats i svensk naturvårds- eller landsbygds politik. Hans Peter Hansen, SLU, och Anna Zachrisson, Umeå universitet, gav forskarnas bild av dragkampen mellan politikerns idé om decentralisering och myndigheternas vilja att själva behålla rådanderätten. Hans Peter beskrev hur vissa tjänstemän på olika myndigheter lyckades obstruera insatser baserade på parlamentariska beslut. Anna visade på hur Norge lyckats implementera en typ av lokal förvaltning i betydligt högre utsträckning än Sverige. De lokala exempel som medverkade på konferensen gav sina olika bilder och illustrerade de problem som forskarna lyft fram. Den röda tråden var att lokal förvaltning sällan är enkelt och friktionsfritt, men ändå

vårt att kämpa vidare för. Dokumentation i form av film och reportage från konferensen hittas på hemsidan: helasverige.se/kansli/vad-vi-goer/vaara-evenemang/lokal-foervaltning/

Det tiopunktsprogram som Sommestad presenterade inspirerade arrangörerna till årets konferens att låta workshopdeltagarna gemensamt lyfta fram vilka tio åtgärds punkter man ville se i ett förnyat åtgärdsprogram 2015 för utveckling av lokalt anpassad samförvaltning av naturresurser. De olika diskussionerna och föreläsningarna inspirerade till ett stort antal idéer kring förbättrad samförvaltning som undertecknande arbetsgrupp har sammanställt i tio kategorier. Den sammanställning som följer är således inte ett systematiskt eller genomarbetat program som det från 2005 och det har inte heller kommit till på regeringskansliet utan är sprunget ur gräsrotternas bedömningar och behov. Det är de önskningar på åtgärder som lyftes fram under plenarsessionen, diskuterades under workshoparna, framfördes i en utvärderingsenkät och sedan grupperades och sorterades av delar av arrangörsguppen. De bör därför ses som ett inspel att utveckla, konkretisera och genomföra av politiker, regering och myndigheter i syfte att stärka det lokala inflytandet över naturresursförvaltningen och säkerställa en levande landsbygd i hela landet. Dessa tio åtgärds punkter utgör härmed vårt gemensamma förslag och underlag som utgångspunkt för att formulera en ny politik för utveckling av lokalt anpassad samförvaltning av naturresurser.

När många berörs finns dock risk att ingen tar på sig ledartröjan. Det krävs att någon kliver fram och tar ansvar för att de frågor som väckts till liv genom konferensen arbetas vidare med och ger avtryck i förvaltningsarbetet. Från arrangörshåll menar vi att detta fortsatta ansvar behöver ligga på departementsnivå. Vi vill härmed fråga om Miljö- och energidepartementet kan ta detta ansvar i nära dialog med Näringsdepartementet och Finansdepartementet?

Vi som arrangerade 2015 års konferens om lokal förvaltning av naturresurser kommer att fortsätta vårt arbete. Vi ser oss som parter i ett fortsatt samarbete för att stödja och medverka i arbetet med utveckling av lokalt anpassad samförvaltning av naturresurser i hela vårt avlånga land. Vi överlämnar härmed denna sammanställning som underlag till ett förnyat åtgärdsprogram 2015.

Arbetsgruppen bestående av:

Terese Bengard och Ylva Lundkvist Fridh, Hela Sverige ska leva
Staffan Bond, Inlandskommunerna

Håkan Tunón och Marie Kvarnström, Centrum för biologisk mångfald

Kristian Olofsson, Transtrands sockenförening

Leo Persson, Särna-Idre Sockenförbundet

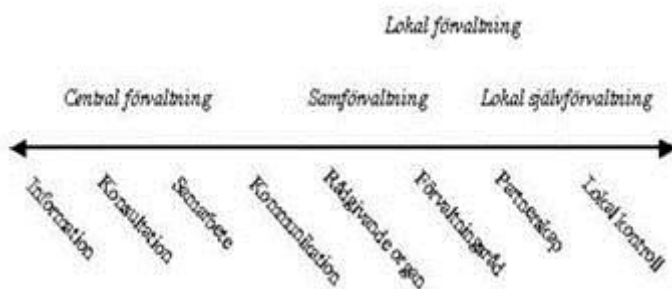
Thomas Norrby, Sveriges lantbruksuniversitet

Laila Rehnfeldt, Sametinget

Jan Wärnbäck, Världsnaturfonden WWF

Definition: Lokal naturresursförvaltning

Enligt Sandström och Tivell (2005) har begreppet lokal naturresursförvaltning olika betydelser för olika personer och i olika sammanhang. Lokal förvaltning ställs ofta i motsatsförhållande till central förvaltning, som då åsyftar den myndighet eller grupp som är överordnad det lokala. Vad som menas med ordet lokal förvaltning är således en förvaltning som genomförs närmare de lokala medborgarna. Det kan beroende på sammanhang och från vilka perspektiv som utgås ifrån vara en kommun och i andra fall en bygdeförening eller en sameby o.s.v. Begreppet lokal förvaltning har med tiden också kommit att bli ett samlingsnamn som både innefattar lokal självförvaltning och samförvaltning. Samförvaltning eller gemensam förvaltning är en förvaltningsform där man har ett delat eller en gemensam bestämmanderätt över en naturresurs. Detta sker genom överenskommelser mellan parter, där t.ex. statliga myndigheter överlåter delar av sitt förvaltningsuppdrag till lokala grupper, organisationer eller stiftelser, där man sinsemellan kommer överens mellan olika intressegrupper och myndigheter hur inflytande och olika förvaltningsuppgifter skall fördelas. Följande illustration presenteras av Sandström och Tivell (2005) över olika begrepp och olika grad av lokalt respektive centralt inflytande över förvaltningen:

Ovanstående modell är emellertid förenklad och kan leda tankarna till att det bara finns en dimension, eller linje, utefter vilken man skall finna en lämplig förvaltningslösning. Verkligheten är emellertid mer komplex. Det handlar inte bara om vem som har rätt att utöva inflytande, utan också om roller, funktioner och beslutsnivåer som inte fångas i ovanstående modell. Aktörer på olika nivåer, från lokala till centrala myndigheter, har olika uppgifter och roller och fattar olika beslut. Komplexiteten ökar ytterligare, eftersom det dessutom kan finnas överlappande förvaltningssystem som verkar inom ett och samma geografiska område, t.ex. renskötsel förvaltning i kombination med privat äganderätt och andra förvaltningsarrangemang, såsom viltvårdsområden mm.

Förslag till åtgärder för utveckling av lokalt anpassad samförvaltning av naturresurser

En sammanställning av förslag som framkom under konferensen Lokal förvaltning av naturresurser i riksdagen den 20 maj 2015

1. Bevara den biologiska mångfalden och kulturarvet genom att kombinera brukande och skydd

Att bevara och främja biologisk mångfald är inte enbart en naturvårdsfråga utan anses vara en av våra viktigare samhällsfrågor. De biologiska resurserna är faktiskt en förutsättning för vår överlevnad och vårt välbefinnande. Den biologiska mångfald som finns i Sverige har till stor del skapats eller formats genom brukandet av naturresurserna. Att införa skydd som hindrar fortsatt brukande kan riskera att få motsatt effekt och istället förstöra det befintliga landskapet och dess värden. Därför bör naturbruket spela en tydlig roll och erkännas i samband med att viss natur bedöms som särskilt värd att bevara. För att bevarande och brukande ska vara möjligt behövs ett stöd till och erkännande av renskötare, fäbodbrukare, fjällbönder, skärgårdsbönder, småskaliga fiskare, med flera utövare av traditionellt naturbruk. EU:s nuvarande landsbygdsstöd favoriserar det storskaliga, konventionella jordbruket medan det småskaliga får stå tillbaka.

I Sverige är det idag staten som måste vara markägare i alla nationalparker. Detta innebär att staten exproprierar mark vid bildandet av en nationalpark. Detta är inte fallet i alla länder. Utred olika former av ägande och förvaltning av skyddad mark och vilka former som skulle bidra till bättre förutsättningar att bevara den biologiska mångfalden genom hållbart brukande.

2. En samlad politik och regelverk som främjar en god naturresursförvaltning

Lokalt bruk och lokal förvaltning av naturresurser på platsen där man bor kan bidra till att bevara och öka den biologiska mångfalden och att bevara ekosystemtjänster. Brukandet är per definition lokalt, det behövs människor i hela Sverige som bevarar och brukar vår natur. Men bruket måste också ge den ekonomiska avkastning som behövs för att människor ska kunna försörja sig på den plats som ska förvaltas. Därför behövs ett helhetsgrepp på politik och regelverk som främjar samverkan mellan olika myndigheter och lokalsamhället. Exempel på regelverk som idag hämmar detta är livsmedelslagstiftningen, lagen om offentlig upphandling och skattereglerna för småskaligt naturresursbruk. De EU-stöd som ges riktade till landsbygden upplevs ofta som administrativt svårhanterliga och detta behöver förenklas. Det viktiga arbetet med lokal förvaltning av naturresurser försvåras om samhällsservice, såsom skola, telefoni, bredband och hälsovård, inte finns i närområdet. För att uppnå hållbar naturresursförvaltning krävs alltså en översyn av samtliga politikområden och dessas samlade effekter på landsbygden.

3. Utveckla förvaltningsformer för grön infrastruktur

Under det senaste decenniet har behovet av en bättre planering av landskapet och dess resurser benämnts med olika termer, såsom ekosystemansatsen, regionala landskapsstrategier och nu senast grön infrastruktur. Flera av dessa fokuserar bland annat på att decentralisera förvaltningen av naturresurser till det lokala. Att arbeta utifrån ett landskapsperspektiv, ett geografiskt perspektiv, kräver ett fördjupat tvärsektoriellt arbete och borttagande av så kallade ”stuprör”. Efter att Elinor Ostrom tilldelades Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne 2009 var lokal förvaltning ett modeord. De senaste åren har vokabulären skiftat till att handla mer om ”grön infrastruktur”. Grön infrastruktur definieras

som ”Strukturer i landskapet och brukande av desamma som säkerställer en långsiktig överlevnad av livsmiljöer och arter, genom att spridningsmöjligheter säkerställs och på så sätt vidmakthålls ekosystemens förmåga att leverera viktiga ekosystemtjänster”. Ostroms slutsatser kring den lokala samhällsnivåns avgörande roll för en hållbar naturresursförvaltning är lika relevant, oavsett om vi talar om lokalt anpassad samförvaltning, landskapsperspektiv eller grön infrastruktur. Insikterna om lokal delaktighet och tillvaratagande av lokal och traditionell kunskap måste därför integreras i myndigheters pågående arbete för grön infrastruktur.

4. Utveckla Folk- och naturkonferenserna

För att stödja en fortsatt utveckling av lokala samförvaltningslösningar behövs resurser till plattformar för kunskapsspridning, dialog och nätverkande. Kontinuerliga möten mellan det lokala och mellan det lokala och politiker behövs för att föra en allsidig dialog om politikens påverkan på möjligheterna att nyttja och förvalta lokala naturresurser långsiktigt. I 2005-års tiopunktsprogram presenterade Miljödepartementet visionen att Folk och naturkonferenserna delvis kan fylla denna funktion. De har dock utvecklats till mer av en intern angelägenhet för centrala och regionala myndigheter än en plattform för dialog mellan det lokala och centrala/nationella. Såväl de lokala som personer inom myndighetssfären behöver lära sig mer om hur lokala lösningar kan utformas. Framtida Folk och naturkonferenser skulle bättre kunna erbjuda en plattform för dialog och kunskapsutbyte mellan centrala, regionala och lokala perspektiv och behov så att en starkare samförvaltning kan uppnås.

5. Ett permanent nav för lokal och traditionell kunskap behövs

I det ursprungliga tiopunktsprogrammet framhölls behovet av inrättandet av ett nationellt program för lokal och traditionell kunskap i syfte att främja lokalt bruk av biologiska naturresurser. Centrum för biologisk mångfald (vid SLU och Uppsala universitet) fick i uppdrag från regeringen att under perioden 2006–2012 driva Naptek. Därefter har Naturvårdsverket tagit över värdskapet, vilket har gjort att den långsiktiga programverksamheten har ersatts av avgränsade projekt. Sametinget har samarbetat med Naptek med att tillvarata samernas traditionella kunskaper och anser att det fungerat bra. Sametinget ser att ett fortsatt samarbete är viktigt även i framtiden, men att huvudansvaret för de samiska traditionella kunskaperna ska ligga inom Sametingets befintliga organisation.

Många lokala aktörer efterfrågar idag den funktion som Naptek tidigare hade. Internationellt sett har frågan om att tillvarata andra kunskapssystem också aktualiserats inom ramen för IPBES (Intergovernmental Science-Policy Platform for Biological Diversity and Ecosystem Services, en motsvarighet till FN:s klimatpanel, fast för de biologiska naturresurserna). Det behövs ett fortsatt arbete för att integrera olika slags kunskap, perspektiv och värderingar i förvaltningsstrukturen. En funktion som stödjer lokala aktörer och deras kunskap, men även dessas samspel med de regionala och nationella myndigheterna, och som verkar för bibehållande och spridande av lokal och traditionell kunskap, behöver ett långsiktigt uppdrag. Funktioner som stöd till samverkan mellan myndigheter och lokala aktörer, nätverkande, utbildningar, konferenser, kunskapsöversikter och utvärderingar föreslås samlas under detta nav. Projektifiering istället för driftstöd av långsiktigt viktiga funktioner skapar osäkerhet och diskontinuitet.

6. Förtydliga uppdraget till länsstyrelserna att understödja decentraliserad förvaltning, dialog och maktodelning

Ett lokalt ägarskap av förvaltningen leder, enligt många internationella studier, till en bättre förvaltning av naturresurserna. Tidigare försök att decentralisera naturresursförvaltningen har

delvis misslyckats på grund av institutionellt motstånd. Därför behövs tydligare direktiv och regelverk, ökad kunskap samt ökad finansiering från regeringen till länsstyrelserna och lokala aktörer för att möjliggöra dialog så att naturresursförvaltningen kan decentraliseras. I den processen måste förtydligas vad lokalt anpassad samförvaltning kan innebära. Vad bör förvaltas, av vem och hur? Detta kan hindra konflikter och missförstånd samt bidra till enklare processer. En sådan decentralisering knyter an till såväl ekosystemansatsen som EU:s subsidiaritetsprincip och kräver en tydlighet från statsmakten. Detta kan också koppla an till det nationella programmet för lokal och kommunal naturvård och liknande projektstöd.

7. Kompetensutveckling för samförvaltning av naturresurser

I det program som presenterades 2005 lades stor vikt vid att stärka kompetensen hos länsstyrelserna, något som så småningom utformades som ett program kallat Dialog för naturvård. Hans Peter Hansens forskning vid SLU har visat att satsningen på Dialog för naturvård inte gav önskad effekt, bland annat på grund av ett motstånd från myndighetsnivå att ge utrymme för att implementera kunskapen. Utbildningen i Dialog för naturvård gav dock en viktig grund för att nå framgång, och en fortsatt hög ambition på kompetensutveckling för länsstyrelserna är nödvändig. Det är viktigt att detta program får en fortsättning.

I Ekosystemansatsen fastställs bland annat att den centrala nivån har ett ansvar för att också den lokala nivån får möjlighet att stärka sin kompetens. Samtidigt lyftes under årets konferens att det är svårt för den lokala nivån att kliva fram och ta ansvar utan att först ha fått kunskap om vad lokal förvaltning innebär. Efter den förra konferensen har ett antal lokala initiativ tagits och det har efterfrågats resurser för kompetensutveckling kring bland annat Ekosystemansatsen och Konventionen om Biologisk mångfald. Det är viktigt att sådana initiativ för lokal kompetensutveckling och kunskapsimplementering kan ges resurser att genomföras och förutsättningar att växa. Därför föreslås också en ny satsning på utbildning och kompetensutveckling särskilt riktad till den lokala nivåns företrädare. Utifrån tidigare erfarenheter är det också viktigt att rollen och ansvaret för sådan resurstilldelning till den lokala nivån ges till en oberoende part utan egna särintressen i sammanhanget.

8. Utvärdera och forska för förbättrad samförvaltning

Genomgången av de 10 punkterna från 2005 visade att vissa punkter genomförts, andra behöver man fortfarande arbeta med. Det efterfrågades en ordentlig oberoende vetenskaplig utredning kring effekterna av regeringens arbete för ökad lokal förvaltning i syfte att dra lärdom för framtida arbete. Utifrån detta bör sedan en åtgärdsplan utarbetas på lång och kort sikt. Ett identifierat behov var att det behövs mer forskning för att utveckla modeller för lokal samförvaltning (se exempelvis Anna Zachrissons forskning vid Umeå universitet), anpassade för olika förutsättningar. I Norge har man valt en modell för att implementera lokal förvaltning i hela landet. I Sverige har det istället utvecklats olika modeller på olika håll, sporadiskt. Laponiatjuottjudus är ett bra exempel på hur man ur ett samiskt perspektiv kan förvalta samers kulturmiljö, världsarvet Lapponia. Förvaltningen sker i samverkan mellan samebyar, länsstyrelsen, Naturvårdsverket och kommuner. Erfarenheterna från Lapponia har stort värde för utveckling av hållbara förvaltningsmodeller i hela landet. Utifrån gjorda erfarenheter bör det utvecklas flera modeller för lokal samförvaltning, anpassade för olika förutsättningar, för implementering i hela Sverige.

9. Se samförvaltning som en del av klimatomställningen och hållbar utveckling

Den förra riksdagskonferensen om lokal förvaltning hölls alltså 2005 delvis på initiativ av lokala grupper inom Hela Sverige ska leva-projektet Hållbara bygder. År 2007 fick frågan om klimatförändringarna sitt stora genomslag. Sedan dess har frågan om klimatet vuxit fram som

en av de viktigaste frågorna för samhället. Arbetet pågår på många nivåer. Hållbara bygder har utvecklats till Omställning Sverige, en gräsrotsrörelse som växer fram på det lokala planet för att ställa om till ett hållbart samhälle. Det sker genom ökad lokal livsmedelsförsörjning, utbyggnad av samägd, förnyelsebar energi, informationsarbete om de samhällsutmaningar och möjliga lösningar som den globala uppvärmningen innebär, med mera. Dessa initiativ skapar lokala lösningar för hållbar förvaltning av naturresurser så som sol, vind och jordbruksmark. Med rätt stöd kan omställningsrörelsen väsentligt bidra till Sveriges arbete för minskad klimatpåverkan. En politik för klimatomställning skulle exempelvis kunna omfatta ett nationellt program för lokal matproduktion (för att stödja utvecklingen av småskalig matförädling, naturbete, växthus värmda med spillvärme, med mera), rätt till nettodebitering av hemproducerad förnyelsebar energi efter tysk modell och att inte beskatta solenergi.

10. Särskilda utvecklingsområden inom lokal resursförvaltning, samverkan och lokala investeringar

Vindkraft, vattenkraft, gruvnäring och skogsbruk är några exempel på områden som bör analyseras i syfte att utveckla nationella riktlinjer för optimerad resursförvaltning, ökade lokala investeringar och ökad ekonomisk ersättning till lokalbefolkningen. Det kan handla om lokal/kommunal beskattningsrätt, återföring av naturresursavgifter, kommunal vetorätt och förbättrade möjligheter för lokal samverkan och lokalt deläggande. Detta skulle kunna innebära utveckling av incitament och regelverk för fördjupad demokrati, ökat engagemang och ansvarstagande, bättre naturvård, bättre resursnyttjande, bättre tillvaratagande av mervärden samt allmänt förbättrade möjligheter för landsbygdsutveckling.

Besparingsskogarna och Allmänningsskogarna är positiva krafter för lokal utveckling på flera platser i Sverige. Det kan finnas anledning att utvärdera denna samverkansmodell för att dra nytta av erfarenheter och lära mera om möjligheterna med denna form för lokalt förankrad hållbar förvaltning av naturresurser.

Även förvaltningen av marksamfälligheter, med den tillhörande samfällighetslagstiftningen, som samverkansform bör analyseras och utvärderas utifrån perspektiven att skapa positiva incitament, hållbar förvaltning av naturresurser, lokala mervärden, lokal samverkan och lokal utveckling. Det bör övervägas en anpassning av samfällighetslagstiftningen och även där införa möjligheten att återföra resurser till allmännyttiga ändamål.

De tio punkterna från 2005 – med kommentarer från 2015

1. Ekosystemansatsen skall genomsyra vår naturresursförvaltning

Ekosystemansatsen har sitt ursprung i FN:s Konvention om biologisk mångfald och består av tolv principer. Den första framhåller den samhälleliga vikten av biologisk mångfald, den andra att beslut ska fattas på lägsta lämpliga nivå, den tredje att brukar man eller förvaltar ett ekosystem så ska man analysera verksamhetens påverkan på de kringliggande ekosystemen, och så fortsätter det. Den elfte principen påpekar att man måste väga in alla sorters kunskap i ekosystemansatsen, även traditionell kunskap, innovationer och sedvänjor hos urfolk och lokala samhällen.

Naturvårdsverket menar att ekosystemansatsen numera genomsyrar deras arbete.

Arrangörerna av 2015 års konferens menar att vi ännu har långt kvar till ett samhälle där besluten genomsyras av ekosystemansatsen. Det gäller även Naturvårdsverkets arbete. En tydlig indikation på bristen på tillämpning av ekosystemansatsen i det svenska samhället är att man bedömer att fjorton av Sveriges sexton miljömål inte kan nås till 2020.

2. Ett nationellt program för lokal och traditionell kunskap skall inrättas under 2006

Under perioden 2006–2012 hade Centrum för biologisk mångfald ett flerårigt uppdrag att driva ett nationellt program, Naptek, med syfte att bidra till att kartlägga, bibehålla, sprida och initiera forskning rörande folklig kunskap relaterad till naturresurser och därmed också Sveriges uppfyllande av internationella åtaganden. Till det nationella programmet var också ett brett programråd kopplat vilket skapade ett möte mellan myndigheter, ideella organisationer och lokala aktörer.

Idag får Centrum för biologisk mångfald begränsade uppdrag inom ämnesområdet och kan inte längre utgöra en stödjande funktion för lokala aktörer, så i praktiken finns inte det nationella programmet kvar.

3. Ett utbildningsprogram om dialog, lokal delaktighet och lokal förvaltning ska genomföras, anpassat för de myndigheter som arbetar med naturvård och naturresursförvaltning

På uppdrag av Miljödepartementet utvecklades utbildningsprogrammet *Dialog för naturvården - Kompetensutveckling i dialog, lokal delaktighet och förvaltning samt konfliktlösning inom naturvård och naturresursförvaltning*. Ett underliggande syfte var att genomföra tankegångarna från en samlad naturvårdspolitik (regeringens skrivelse 2001/02:173) och Sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57) där ökad lokal delaktighet var ett viktigt mål. Det var också ett led i att genomföra Konventionen för biologisk mångfald och ekosystemansatsen som en arbetsform för att utveckla delaktigheten och den lokala förvaltningen av naturresurser.

Omkring sexhundra tjänstemän på olika myndigheter deltog i genomförandet av programmets kompetenshöjande insatser för dialog, lokal delaktighet och lokal förvaltning. Programdelen rörande integrerad konflikthantering tillsammans med berörda grupper genomfördes aldrig. Lokala grupper som under flera år sökt möjligheten att genomföra motsvarande kompetensutveckling i syfte att skaffa sig kunskaper och färdigheter för att medverka i en konstruktiv dialog har aldrig beretts möjlighet för detta. Programmet lades ner vid årsskiftet 2011/2012 och har utvärderats av, bland andra, Hans Peter Hansen vid SLU. En del av resultaten från denna utvärdering framgår av dokumentation från hans redovisning vid

konferensen om Lokal förvaltning av naturresurser 150520. Kärnan i Hansen budskap var att kunskaperna inte implementerats på grund av motstånd från myndighetsnivån.

4. De berörda myndigheterna rapporterar till regeringen om hur arbetsformer utvecklas för att stimulera lokal dialog och förankring

I regleringsbrevet gav regeringen myndigheterna uppgift att redovisa vilka insatser man hade gjort i syfte att utveckla arbetsformerna.

I dagens regleringsbrev kvarstår inte längre dessa krav. Eftersom regleringsbrevet styr verksamheten riskerar därmed frågan om delaktighet i naturresursförvaltningen att hamna i skymundan.

5. En sammanhållen diskussion med berörda departement om hur regeringen kan bidra till att stärka lokal dialog, deltagande och förvaltning av naturresurser

Det var Sommestads avsikt att ta initiativ till en mer sammanhållen diskussion mellan berörda departement för att utveckla en bredare samsyn om hur arbetet med lokal dialog, deltagande och förvaltning skulle kunna genomföras.

Vi känner inte till om detta genomfördes, men vi ser ett tydligt behov av att inrätta en interdepartemental arbetsgrupp kring dessa frågor. Vi skulle då gärna också se en utvärdering av Sommestads 10-punktsprogram genomfört i regeringkansliets regi.

6. Driva frågor om traditionell lokal kunskap, lokalt deltagande och lokal förvaltning i relevanta internationella fora

Sverige har varit och är fortsättningsvis en aktiv part i förhandlingarna i exempelvis FN:s Konvention om biologisk mångfald samt förespråkare att lokal och traditionell kunskap ska vara en viktig del i de analyser som kommer att göras inom ramen för IPBES

(Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services, en motsvarighet till FN:s klimatpanel fast för biologisk mångfald och ekosystemtjänster). Vad gäller FN:s Konvention om biologisk mångfald har målen vad gäller vad som bör uppnås uppdaterats i och med de så kallade Aichi biologisk mångfalds-målen, där mål 18 handlar om att bevara lokal och traditionell kunskap och hållbart sedvanebruk före år 2020.

7. ”Folk och Naturkonferenser” – en plattform för dialog och diskussion

Regeringskansliet har sedan 1999 genomfört en serie Folk och Naturkonferenser. Syftet har varit att hämta in idéer, synpunkter och uppslag från kreativa initiativtagare, entreprenörer, myndigheter, eldsjälarna, forskare och föreningar. På så sätt får regeringen uppslag från lokala företrädare för att utveckla politiken inom naturvård, lokal och regional utveckling och förvaltning av naturresurser. Olika teman har behandlats, såsom Friluftsliv, biologisk mångfald, Ekosystemtjänster mm.

Vi uppfattar att konferenserna inte gett utrymme för det lokala perspektivet, och föreslår att det förstärks i kommande konferenser, oavsett tema.

8. Den lokala dimensionen på vattenarbetet skall utvecklas inom ramen för det svenska arbetet med att genomföra EU:s ramdirektiv på området

I samband med inrättandet av de fem Vattenmyndigheterna inrättades också lokala/regionala vattenråd på avrinningsområdesnivån. I direktivet var det lokala perspektivet tydligt och det fanns högt ställda förväntningar på dess funktion. Vattenrådets funktion och det lokala engagemang i arbetet är avhängigt dess uppdrag och mandat. Arbetet med vattenråden har fungerat olika bra i olika delar av landet. En oberoende utvärdering behövs för en utveckling

och förstärkning av vattenråden, inte minst med syfte att fördjupa det lokala engagemanget och deltagandet.

9. Det nationella programmet för lokal och kommunal naturvård

Regeringen utvecklade ett program för kommunal och lokal naturvård, som fram till idag har bidragit till över 2 000 projekt.

Dessa resurser behövs, där man i projektform kan göra konkreta naturvårdande insatser, men det är också viktigt att gå från projekt till mer permanenta uppdrag.

10. Regionala landskapsstrategier

Ett hållbart brukande av naturresurserna bör ske med ett landskapsperspektiv, konstaterade Lena Sommestad. Detta perspektiv innebär att hela landskapet bör beaktas vid planering och nyttjande. Initiativet med regionala landskapsstrategier utgår bland annat från ekosystemansatsen. Syftet är att integrera och effektivisera åtgärder för ett hållbart nyttjande av naturresurserna. En grundläggande princip skulle vara att lokala aktörer engageras i såväl arbetet med att ta fram strategierna som i den kontinuerliga uppföljningen.

Arbetet med landskapsstrategier har inte blivit någon framgång, möjligen kan man hävda att arbetet med grön infrastruktur delvis inspirerats av landskapsstrategiarbetet. Den lokala delaktigheten har så vitt vi kan bedöma hittills inte varit så framträdande i detta arbete.